

ISSN 2181 - 7286

5/2023

ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАР

ISSN 2181-7286
5/2024

Таълим тизимида ижтимоий-гуманитар фанлар

Тошкент – 2024

МУНДАРИЖА

ФАЛСАФА

Турсунова О.Ф. Ёшлар ҳуқуқий маданиятини юксалтириш – маънавий тарбия асоси	6
--	----------

ТАРИХ

Мирзаев А. Пропорционал сайлов тизими сиёсий партияларнинг жамиятдаги ўрнини белгилайди.....	11
---	-----------

ПЕДАГОГИКА ВА ПСИХОЛОГИЯ

Сагатов М.В. Компьютерные репетиторы в интеллектуальных образовательных системах.....	16
Уматалиева К.Т. Место и роль дуального образования в подготовке высококомпетентных специалистов в системе непрерывного образования.....	21
Avlayev O., Aliyeva Y. Shaxs kamoloti ilmiy tadqiqotlarning muammosi.....	27
Butaeva U.A. Zahira kadrlari mas'uliyatini rivojlantirishning psixologik omillari.....	32
Allambergenov A.J. Axborot madaniyatini shakllantirishning pedagogik jihatlari.....	37
Axgarova Z.B. Mahmudxo'ja Behbudiyning pedagogik asarlari orqali talabalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash metodikasi.....	41
Рахматова Ф.М. Оптимизация коммуникации в педагогической деятельности на основе интегративного подхода.....	48
Хакимов Ж.О., Абралов М.М. Информационно-предметное обеспечение учебной дисциплины в контексте парадигмальной трансформации образования.....	52
Зокирова Ф.Р., Касимова Г.Р., Хусайдинова Д.И. Таълимда рақамли технологиялар билан ўқитиш фаолиятини моделлаштириш.....	57
Нуруллаев А.А. Ijtimoiy platformalarda uzatilayotgan destruktiv axborotlarning harbiy xizmatchilarga psixologik ta'siri.....	60
Rakhmonova D.S. Kreativlik potensialining tarkibiy asoslari va ustuvor tamoyillari.....	66
Турдиев Ж.П. Талабаларнинг умумтехник тайёргарлигини такомиллаштиришга йўналтирилган эвристик масалалар мазмуни ва унга қўйиладиган талаблар.....	70
Qayumova M. Akademik samaradorlikni oshirish: ish muhitining professor-o'qituvchilar samaradorligiga ta'siri.....	73

ИҚТИСОД

Usmonov Sh.P. Klaster iqtisodiyotining innovatsiyalarni uzatishdagi roli.....	80
Mirzayev K.N. Innovatsiya tadbirkorlikni rivojlantirishning muhim sharti.....	85
Xolmirzayev A.X. Kambag'allikni qisqartirishda iqtisodiy tafakkurni shakllantirish.....	90
Abdumutalliyev A.A. Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari...	95
Oqboyev A.R. Tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga xalqaro standartlarni joriy etishning zamonaviy nazariyalari.....	100
Nematova Sh.E. O'zbekistonda investitsiya faoliyatining iqtisodiyotni barqaror rivojlantirishdagi muhim o'рни.....	105
Rashidov R.A. Kichik biznesni rivojlantirishda innovatsiyalardan samarali foydalanish...	110
Teshabayeva O.N. O'zbekistonda turizm sohasining rivojlanishi va faoliyat ko'rsatishi tendensiyalari.....	114

Azibayev A. Mathematical modeling of economic processes: Exploring mathematical models of economic growth.....	119
Taraxtiyeva G.K. Korxonalar innovatsion-investitsion faoliyatning ko‘lami va samaradorligini ifodalovchi ko‘rsatkichlar tizimining ahamiyati.....	125
Zakirova G.M. Iqtisodiy o‘zgarishlar sharoitida tadbirkorlik subyektlarining innovatsion salohiyatini oshirish.....	130
Rashidov R.A., Mirjalolova M.M. Kichik biznesda maishiy xizmat ko‘rsatish sohasini mazmun mohiyati.....	135
Madaminov A. O‘zbekiston iqtisodiyotida kichik biznesning o‘rni va uning raqobatbardoshligi.....	139
Rustambekova F.R. Kichik biznesda diversifikatsiyalashning mazmun-mohiyati.....	144
Ergashev A.H. O‘zbekistonda hududlar investitsion jozibadorligini oshirishning iqtisodiy mexanizmini baholash.....	150
Olimova N.X. Xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalar faoliyatini rag‘batlantirishda xorijiy tajribalardan foydalanish masalalari.....	156
Yulchiyev A.O. Turizm korxonalarini Mckinsey usulida boshqarishning ahamiyati va afzalliklari.....	161
Mirsodiqov A.T. Qurilish sohasida innovatsion klasterlarni rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari.....	165
Turg‘unov M.M. Oziq – ovqat sanoati korxonalari faoliyatini boshqarish va rivojlanish mexanizmini takomillashtirish.....	170
Maxkamov I. Paxta-to‘qimachilik klasterlarining eksport salohiyatini yuksaltirish imkoniyatlari va istiqbollari.....	175
Bahriddinov J.R. Маҳсулот ишлаб чиқаришда ресурслардан фойдаланиш масалалари	181

Журнал Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлиги томонидан рўйхатга олинган, 2007 йил 22 январь, № 0205 сонли гувоҳнома

ISSN 2181-7286. Иқтисод бўлими ОАК рўйхатига 2019 йил 1 январдан, Педагогика бўлими 2019 йил 29 июндан, Тарих, Фалсафа, Психология бўлимлари 2022 йил 30 ноябрдан, киритилган.

Журнал зарегистрирован Узбекским агентством по печати и информации 22 января 2007 года, свидетельство № 0205

ISSN 2181-7286. С 1 января 2019 г. журнал включен в перечень ВАК экономического отдела, с 29 июня 2019 г. – в перечень отдела педагогики, с 30 ноября 2022 г. – в перечень отделов истории, философии и психологии.

The journal was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan, January 22, 2007, certificate No. 0205

ISSN 2181-7286. The part of of Economy has been included in the list of Higher Attestation Committee since January 1, 2019, the part of Pedagogy since June 29, 2019, and the parts of History, Philosophy, and Psychology since November 30, 2022.

SHAXS KAMOLOTI ILMIY TADQIQOTLARNING MUAMMOSI

РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ – НАУЧНАЯ ПРОБЛЕМА

HUMAN DEVELOPMENT IS A SCIENTIFIC PROBLEM

Orif Avlayev (Chirchiq davlat pedagogika universiteti, dotsenti, psixologiya fanlari doktori (DSc))

Yaqut Aliyeva (Boku davlat universiteti, dotsenti, sotsiologiya falsafa doktori)

Mazkur maqola mazmuni shaxs sotsial intellektining darajaviy xususiyatlarini chastotali tahliliga qaratilgan. Bunda sotsial intellektning o'rtachadan quyi darajasi – inson xulq-atvorini anglashga o'rtachadan past qobiliyatlilik, sotsial intellektning o'rtacha meyordagi darajasi – inson xulq-atvorini o'rtachadan meyordagi qobiliyatlilik, sotsial intellektning o'rtachadan yuqori darajasi – shaxsning xulq-atvorini anglashga o'rtachadan yuqori qobiliyatlilik, sotsial intellektning yuqori darajasi – inson xulq-atvorini anglashga yuqori qobiliyatlilik ekanligi aniqlangan va psixologik tahlil amalga oshirilgan.

Калит сўзлар: Shaxs, sotsial intellekt, sotsial intellektning quyi, o'rta, yuqori darajalari, qobiliyat, sotsial intellekt funksiyalari.

Содержание данной статьи сосредоточено на частотном анализе уровневых характеристик социального интеллекта человека. Уровень социального интеллекта ниже среднего – способность понимать поведение человека ниже среднего, средний уровень социального интеллекта – способность понимать поведение человека выше среднего, уровень социального интеллекта выше среднего – способность понимать поведение человека выше среднего, высокий уровень социального интеллекта – определена высокая способность понимать поведение человека и проведен психологический анализ.

Ключевые слова: Личность, социальный интеллект, низший, средний, высший уровни социального интеллекта, способности, функции социального интеллекта.

The content of this article is focused on the frequency analysis of the level characteristics of human social intelligence. Below average social intelligence level – the ability to understand human behavior is below average, average social intelligence level – the ability to understand human behavior is above average, above average social intelligence level – the ability to understand human behavior is above average, high social intelligence level – a high ability to understand human behavior is determined and a psychological analysis is carried out.

Key words. Personality, social intelligence, lower, average, higher levels of social intelligence, abilities, functions of social intelligence.

“Kamolot” tushunchasi psixologiyaga oid adabiyotlarda keng qo'llaniladi. Uni hozirgi zamon tadqiqotlarida ham, o'tgan asrning o'rtasidagi klassik adabiyotlarda ham uchratish mumkin; undan mahalliy tadqiqotchilar ham, xorijlik tadqiqotchilar ham foydalanishadi.

A.G.Portnova kamolotni shaxsning integral fazilati sifatida ko‘rib chiqishni taklif qiladi, chunki u nafaqat psixologlar tomonidan, balki falsafa, sotsiologiya, huquqshunoslik, etika, pedagogika va boshqa ko‘plab fanlarning vakillari tomonidan ham o‘rganiladi. Manbalarning tahlili “kamolot” so‘zi kiritilgan katta miqdordagi so‘z birikmalarini uchratish imkonini berdi va bu so‘z birikmalari alohida reallikka urg‘u beradigan tushunchalar roliga da‘vogarlik qiladi: shaxs kamoloti, psixologik kamolot, ijtimoiy kamolot, psixosotsiologik kamolot, [3], [4], [5], [6], [7] akmeologik kamolot va defenitiv kamolot, motivatsion kamolot.

Ingliz tilidagi adabiyotlarda kamolotning har xil turlarini ifodalovchi atamalar ko‘p: psixologik kamolot (psychological maturity), psixosotsiologik kamolot (psychosocial maturity), rivojlanish kamoloti (developmental maturity), ego kamoloti (ego maturity).

Kamolot turlari uchun baholash mezonlari taklif qilingan. Masalan, rivojlanish kamolotini F.Kramer [9] biror bir xarakteristikaning yoshga oid o‘zgarishlari (kuchlar, himoya mexanizmlari, identifikatsiya uslubi) va uning spesifik tabiatiga bog‘liq bo‘lgan o‘zgarishlar (maqsadlar va qadriyatlar xarakterining o‘zgarishlari) orqali baholashni taklif qiladi. Masalan, himoya mexanizmlaridan foydalanish tadqiqotlari natijalariga muvofiq, yoshlikning kechki davri va kamolot davrida identifikatsiya mexanizmidan foydalanish kamayganligini, inkordan foydalanish ko‘payganligini kuzatish mumkin va proeksiya mexanizmidan foydalanishda ba‘zi o‘zgarishlar qayd etilgan. F. Kramer qayd qilganidek, o‘smirlik davrida identifikatsiyadan foydalanish va kamolot yoshida undan foydalanishning kamayishi kuchning ko‘payganligi belgisidir. Identifikatsiya mexanizmidan foydalanishning kamayishi himoya mexanizmlarining rivojlanishi nazariyasi bilan muvofiqlashadi, chunki himoya shaxsning rivojlanish davri bilan bog‘liq va qachon bu davr tugasa, tegishli himoyadan foydalanish darajasi kamayadi. Shaxsning psixologik kamolotini baholash uchun katta beshlik shkalasidan, identifikatsiya mezonlaridan, avtonomlikdan, mehnatga bo‘lgan orientatsiyasidan [7], yaqin (intim) munosabatlarga bo‘lgan qobiliyatidan foydalanish taklif qilinadi.

Shaxs kamoloti insonning ijtimoiy, hissiy, axloqiy va intellektual rivojlanishining yuqori darajasini ko‘rsatadi. Shaxs kamoloti quyidagilar bilan tavsiflanadi: yutuqning aniq motivatsiyasi; barqaror “men-kontsepsiya”; mas’uliyat; hissiy muvozanat; boshqa shaxs bilan psixologik yaqinlik qobiliyati va uning yuqori moslashuvidan dalolat beruvchi boshqa fazilatlar.

I.Grinberger va uning hammualliflarining fikrlariga muvofiq, ijtimoiy-psixologik kamolot insonning uni o‘rab turgan ijtimoiy muhit oldidagi mas’uliyat bilan uning ayni paytdagi mustaqilligining birikmasi sifatida tushuniladi. Tadqiqotchilar ijtimoiy-psixologik kamolot modelini taklif qilishdi. Uning tarkibida shaxs adekvatligi, shaxslararo adekvatlik, ijtimoiy adekvatlik ajratilgan. Bundan tashqari, soxta kamolot tushunchasi ajralib chiqadi (o‘smirda allaqachon ijtimoiy kamolot boshlangan, biroq psixologik kamolotga hali erishilmagan). Tadqiqot davomida olingan ma’lumotlar asosida N. Galambos, kamolotga erishgan o‘smirlar kamolotga erishmagan va soxta kamolotga erishgan tengdoshlaridan o‘zlarining intellektual ko‘rsatkichlari bilan farq qilishini namoyish qilgan. Natijalar bo‘lingan e’tibor, ingibitor nazorat, kognitiv qayishqoqlik, axborotga ishlov berish tezligi bo‘yicha keltiriladi. Tadqiqotda “kristallashgan” va “harakatchan” intellekt bilan kamolot o‘rtasida bog‘liqlikning bor-yo‘qligi o‘rganiladi. Bu tadqiqotlarda shaxsda oldingi tajribadan qat’iy nazar masalalarni hal qilish, ularni tahlil qilish imkonini beradigan harakatchan intellekt bilan psixologik kamolot o‘rtasida ahamiyatli darajadagi bog‘liqliklari aniqlanmagan (Galambos, MacDonald, Naphtali, Cohen, Cindy M. de Frias 2005).

Qator tushunchalar o‘z ma’nosiga ko‘ra shaxs kamoloti tushunchasiga yaqin: “ruhiy

salomatlik”, “o‘z-o‘zini faollashtirish”, “to‘laqonli ishlash”. G.Olport aqllilik, sog‘liq va kamolotni bir-birining o‘rnini bosuvchi tushunchalar sifatida qo‘llashni taklif qiladi. Ba’zi mualliflarning ishlari kamolotning turli ko‘rinishlari va sog‘liq, psixologik farovonlik, yosh, stressli vaziyatlarni boshqarish strategiyalari, kognitiv qobiliyatlar singari jihatlar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlar xarakterini aniqlashga bag‘ishlangan. Zamonaviy xorijiy tadqiqotlarda aniqlangan qonuniyatlardan misollar keltiramiz: talabalarning psixologik kamoloti va identifikatsiyasining to‘liq mazmuni ularning sog‘lig‘iga bo‘lgan xavflar haqida mulohaza yuritish imkonini beradi; psixologik kamolot yoshlikdan boshlanadi va erta yetuklikka tomon o‘sib boradi; o‘smirlar va yoshlardagi ijtimoiy-psixologik kamolotning yuqoriroq darajasi kognitiv qobiliyatlar testlarining ancha yuqori natijalari bilan bog‘liq.

V.M. Rusalovning ta’kidlashicha [2; 83-97-b], kamolot parametri har qanday murakkab tizimli ruhiy hosilaga (inson, shaxs, xarakter, intellekt) ega, inson kamoloti jihatlar ro‘yxatiga esa muallif ma’naviy, fuqarolik va kasbiy kamolotni qo‘shadi. V.M. Rusalovning fikriga ko‘ra [2], kamolot tushunchasini ikkita jihatdan ko‘rib chiqish mumkin: defenitiv va akmeologik. Alohida ruhiy funksiyalarning defenitiv kamolotga erishishi haqida qachonki ularning parametrlari mazkur populyatsiyada jinsiy jihatdan yetilgan insonning belgilari darajasiga yetishganda gapiriladi. Akmeologik kamolot ruhiy funksiyalar o‘zining eng yuqori nuqtasiga erishishini xarakterlaydi.

“Kamolot” tushunchasi ko‘pincha yoshga oid bo‘lgan, yetuklik yoki qarilikka mos keladigan rivojlanish bosqichini ifodalash uchun ishlatiladi. Bunday kalitda “kamolot” atamasidan E. Eriksonning epigenetik nazariyasida foydalanilgan.

Kamolot deb muallif shaxsning integratsiyasi va yaxlitligiga erishiladigan yoshni aytadi (ikkinchi ego-o‘xshashlik). Bunda barcha o‘tgan yosh bosqichlarida qo‘lga kiritilgan yangi fazilatlar (asosiy ishonch, avtonomiya hissi, tashabbus hissi, mehnatsevarlik va erishish hissi, identifikatsiya, intimlik, mahsuldorlik) shaxs tomonidan yaxlitlikni qo‘lga kiritish va kamolotga erishish sifatida ko‘rib chiqilishi mumkin.

“Kamolot” tushunchasiga boshqa interpretatsiya akmeologiya kontekstida berilgan, bu - “inson tomonidan qobiliyatlar, iqtidor, ijodkorlik cho‘qqisiga erishish, insonning o‘shini fuqaro, shaxs, turmush o‘rtoq yoki ota-ona, o‘z kasbining ustasi sifatida xarakterlovchi ko‘p o‘lchamli holati”. Akmeologiya – bu “alohida inson, insonlar jamiyati va ularning yutuqlarga erishish sharoitlarining rivojlanishi cho‘qqilarini o‘rganuvchi fanlar yig‘indisidir”.

Psixologiya fanlari doktori, professor G.B.Shoumarov yetuklik tushunchasiga “kamolot” tushunchasi orqali izoh beradi. Agar odamning u yoki bu faoliyatga “kamolot”i haqida gapiradigan bo‘linsa, demak bu uning ma’lum bir chegaraga erishgani va undan ortiq rivojlanishi mumkin emasligini bildiradi. “Kamolot” haqida gapirilganda bu tushunchadan ma’lum bir umum qabul qilingan standart, o‘rtacha meyor, ma’lum bir shartli “o‘lchov birligi”, ko‘rsatkichlar va shu kabilar sifatidagina foydalaniladi. Shu nuqtai nazardan olganda “kamolot” – rivojlanishning ma’lum bir bosqichi, fazasi, chegarasiga yetilganlikning sifatiiy va miqdoriy xarakteristikasini ma’lum bir aniqlikda belgilab beruvchi ko‘rsatkich bo‘lib xizmat qiladi.” Psixologiyaga oid adabiyotlarda “kamolot” tushunchasidan foydalanish kontekstlarini umumlashtirar ekan, N.P.Patturina uning uchta asosiy ma’nosini ajratadi:

- yoshga oid rivojlanish meyoriga moslik sifatidagi kamolot;
- ma’lum bir yosh bosqichini ifodalash sifatidagi kamolot;
- shaxs xarakteristikasi sifatidagi kamolot.

Oxirgi holatda ijtimoiy tajribani egallash muvaffaqiyati, mas’ul harakatlarga nisbatan qobiliyat, jamiyatda samarali ishlash va yanada rivojlanishga bo‘lgan qobiliyat tushuniladi. Y.P. Ilin esa, kamolotni hayot bosqichi va rivojlanish bosqichi sifatida taklif qiladi.

ПЕДАГОГИКА ВА ПСИХОЛОГИЯ

Shaxs kamoloti insonning hayotiy muammolarini hal qilish zarurati bilan bog‘liq holda amalga oshiriladigan va subyektiv ravishda idrok etiladigan inson taqdiri talablari va ijtimoiy intellekt bilan doimiy aloqada hayotning dinamik saqlanishini ta‘minlaydigan xususiyatini saqlash qobiliyati sifatida tushuniladi. Shaxs kamolotining darajaviy ifodalanishiga ko‘ra muloqotda suhbatdosh fikrlarini tushunishning erishganlik motivatsiyasi, o‘z meniga munosabat, hayotiy ustanovkalarining, noverbal va verbal ekspressiyalarni anglash esa, shaxs xususiyatlarining integrativ namoyon bo‘lishi tufayli sotsial intellekti ustuvor rivojlanishi asoslandi [1].

Bunda ijtimoiy kamolot konkret madaniy-tarixiy sharoitlarda o‘z-o‘zini eng to‘liq ifodalay olish sifatida tushuniladi, motivatsion kamolot – psixologik kamolot turlaridan biri sifatida, psixologik kamolot esa mustaqillik, onglilik va axloqiylikning yuqori darajasi, atrof olamdagi orientirovkaning aniqligi, boshqalar bilan munosabatlarning haqiqiyliigi, voqelik va o‘zini o‘zgartirishdagi faollik va ijodkorlik kabi hodisalar orqali tasvirlanadi.

Mazkur nazariy mulohazalar asosida shaxs kamolotining asosiy sharti sifatida tadqiqotda ikkita metodikani tatbiq etishga jazm etildi. Har bir metodikaning baholash ko‘rsatkichlari alohida tahlil obyektiga asos bo‘ladi va alohida-alohida yoritiladi.

Bunda tatbiq etilgan birichni metodika o‘zbek olimi E.G‘.G‘oziyevning “Barkamol insonni baholash testi” bo‘ldi. Mazkur metodikaning meyoriy ko‘rsatkichlariga ko‘ra barkamol shaxsning to‘rt darajasini aniqlash mumkin bo‘ldi. Birinchisi 0-55 ballgacha barkamollik darajasi quyi, 56-110 ball – barkamollik darajasi o‘rtacha, 111-164 ball – barkamollik darajasi o‘rtachadan yuqori; 165-220 ball – barqarorlik darajasi yuqori. Ushbu tadqiqot metodikasining xususiyatiga muvofiq tahlil natijasida shaxs kamolotining uch xil darajasi aniqlandi. Chunki chastotali tahlilga ko‘ra tadqiqotda ishtirok etgan respodentlarning 58, 77 foizi (325 nafar) o‘rtacha kamolot darajasi, 31,83 foizi esa (176 nafari) o‘rtachadan yuqori va 9,40 foizi (52 nafari) yuqori kamolot darajasini aks ettirdi va bunda shaxs kamolotining quyi darajasiga, ya‘ni asotsial xulq-atvorga ega bo‘lgan respodentlar aniqlanmadi (1-jadval).

1-jadval

Barkamol shaxs darajalarining chastotali tahlili ko‘rsatkichlari

Darajalar	Chastota	Foiz li ulushi
Barkamollikning quyi darajasi	-	-
Barkamollikning o‘rtacha darajasi	325	58,77
Barkamollikning o‘rtachadan yuqori darajasi	176	31,83
Barkamollikning yuqori darajasi	52	9,40
Jami	553	100.0

Shunday qilib, kamolot tushunchasi psixologiyada turli darajadagi ruhiy funksiyalarning yetilishi bilan bog‘liq muammolarni ifodalash uchun ishlatiladi.

Shaxs kamoloti muammosining genezisi chuqur tarixiy ildizlarga ega. Insoniyat tarixi davomida kuzatilgan ushbu hodisaga qiziqish hozirgi bosqichda dolzarbdir. Shaxs kamoloti muammosiga bag‘ishlangan asarlarning nazariy tahlili natijalari mazkur masalaga turlicha

yondashuvlar mavjudligini (falsafiy, tarixiy, sotsiologik, pedagogik, psixologik, etnik, estetik va boshqalar) ko'rsatdi hamda shaxs kamoloti muammosini ilmiy ko'rib chiqishning asosiy kontinuumini shakllantirdi, uning eng umumiy va asosiy xususiyatlarini ta'kidladi, shu bilan birga bu masalani ko'rib chiqishda asosiy pozitsiyalar psixologiyaga tegishli ekanligini ko'rsatib berdi.

Mahalliy va xorijiy psixologiyada shaxs kamolotini tushunish – mavjud yondashuvlarni tahlil qilish natijalari uning konseptual noaniqligi, mazmuni va tarkibiy qismlarining noaniqligi, uning rivojlanish darajasi mezonlari haqida gapirishga imkon beradi.

Mahalliy ilmiy qarashlar doirasida shaxs kamoloti va uning ijtimoiy-ma'naviy rivojlanishi bilan bog'liq jarayonlar va omillar o'ziga xos murakkab tuzilish sifatida qaraladi, shaxs kamolotining shakllanishi va rivojlanishi uning erkin ongli tanlash va xulq-atvorni ixtiyoriy boshqarish, shaxsiy va hayot istiqbolini mustaqil ravishda qurish qobiliyatiga asoslangan.

Chet el psixologiyasida yetuk shaxsning quyidagi xususiyatlari aniqlanadi: avtonomlik, ichki erkinlik, ijodkorlik, hissiy ijobiy barqarorlik, o'ziga va boshqalarga nisbatan qadriyatli munosabat, o'zini o'zi bilishga intilish, yaxlit hayot falsafasiga egalik.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Авлаев, О. У. Талабалар камолотида ижтимоий интеллектнинг гендер фарклари. *Psixologiya*, (1), 2021. 22-29.
2. Крайг Г. Психология развития / Г. Крайг. – СПб.: Питер, 2000. –992 с.
3. Мамардашвили М.К. Форма и социальные мышления / М.К. Мамардашвили.– М., 1968. – 380 с.
4. Маркова О. Н. Отношение к собственности у предпринимателей с разным типом личностной зрелости: Дис. ... канд. психол. наук / О.Н. Маркова. – Тамбов, 2006. – 207 с.
5. Маркова С. В. Развитие личностной зрелости педагога детского дома в профессиональной деятельности: Дис. ...канд. психол. наук / С.В. Маркова. – Елец, 2012. – 201 с.
6. Морозова Е. А. Психологические механизмы становления зрелости личности у подрастающего поколения средствами образовательной среды [Электронный ресурс] / Е.А. Морозова // Психологическая наука и образование: Электронный журнал. – 2011. – № 3. – Режим доступа: <http://psyedu.ru/journal/2011/3/2413.shtml> [дата обращения 23.02.2015].
7. Портнова, А. Г. Личностная зрелость: подходы к определению / А.Г. Портнова // Сибирский психологический журнал. – 2008. – № 27. – С. 37-42.
8. Психологическая зрелость личности / Под общ. ред. Л.А.Головей. – СПб.: Скифия-принт, СПбГУ, 2014. – 240 с. 117-б.
9. Cramer Ph. Psychological maturity and change in adult defense mechanisms / Ph. Cramer // *Journal of Research in Personality*. – 2012. – № 46 [3]. –Pp. 306–316.